

Enjeux des espaces publics en milieu rural :

Uitdagingen voor de openbare ruimtes op het platteland:

**Accessibilité, sociabilité
et débat citoyen**

**Bereikbaarheid,
sociaal contact
en burgerdebat**

**Vincent Banos
Jacqueline Candau**

**Irstea Bordeaux,
UR ETBX**

Atelier transfrontalier - *Grensoverschrijdende workshop* - 13 mai/mei 2019 - Bollezeele
Les espaces publics en milieu rural – participation citoyenne, une idée innovante?
Openbare ruimtes op het platteland – burgerparticipatie, een innovatief idee ?

www.irstea.fr

Une présentation en 3 temps :

Een presentatie in 3 stappen:

1. Pourquoi s'intéresser aux espaces publics en milieu rural ?

2. De l'espace public aux espaces publics

3. Illustrations en espace rural périgourdin

1. *Waarom aandacht voor de openbare ruimtes op het platteland?*

2. *Van openbare ruimte naar openbare ruimtes*

3. *Voorbeelden op het platteland van de Périgord*

1- Pourquoi s'intéresser aux espaces public en milieu rural ?

Waarom aandacht voor de openbare ruimtes op het platteland?

L'exode rural est fini... depuis les années 1970

- Une densification de plus en plus loin des cœurs urbains
- Diverses motivations : cadre de vie, loisirs, retour aux racines... mais aussi accès au foncier, sécurité, repos...
- Divers modes d'habiter : résidence principale/secondaire, tourisme, fréquentation de proximité...

→ **Un brassage social & culturel**

De leegloop van het platteland is gestopt... sinds de jaren 1970

- *Verdichting steeds verder van de stadskernen*
- *Diverse redenen: leefomgeving, recreatie, terug naar je wortels... maar ook betaalbare grond, veiligheid, rust...*
- *Diverse woonvormen: hoofdverblijf/tweede woning, toerisme, bezoek door mensen uit de omgeving...*

Een sociale & culturele mix

1- Pourquoi s'intéresser aux espaces public en milieu rural ?

Waarom aandacht voor de openbare ruimtes op het platteland?

Une transformation des usages & des modalités de cohabitation

- Des usages « historiques » controversés : agriculture, chasse...
- De nouveaux « biens communs » : environnement, patrimoine... ?
- La microsociété villageoise est un idéal recherché mais bousculé

→ **Où & comment se construisent les modalités de la cohabitation entre ces différents usages et usagers ?**

Transformatie van de gebruiksvormen & vormen van samen-leven

- Controversiële 'historische' gebruiksvormen: landbouw, jacht...
- Nieuwe 'gemeenschappelijke goederen': milieu, erfgoed... ?
- De microgemeenschap van het dorp is een nagestreefd ideaal dat echter aan het afbrokkelen is

Waar & hoe komen de samenleefvormen tot stand tussen die verschillende gebruiksvormen en gebruikers?

2- De l'espace public aux espaces publics

Van openbare ruimte naar openbare ruimtes

Un idéal au cœur des démocraties et du devenir des campagnes ?

- Un espace de débat où les citoyens construisent un projet commun à partir d'une pluralité de points de vue (Philosophie politique)
- Les enjeux environnementaux, patrimoniaux et alimentaires favoriseraient l'émergence de nouveaux espaces publics en milieu rural (Micoud, 2001)

Een ideaal als kern van de democratieën en van de toekomst van het platteland?

- *Een discussieruimte waarin burgers aan een gemeenschappelijk project werken vanuit een reeks verschillende standpunten (politieke filosofie)*
- *De uitdagingen op het gebied van milieu, erfgoed en voeding kunnen leiden tot het ontstaan van nieuwe openbare ruimtes op het platteland (Micoud, 2001)*

2- De l'espace public aux espaces publics

Van openbare ruimte naar openbare ruimtes

Un idéal confronté à de nombreux écueils

- L'espace public est un idéal historiquement daté
- L'espace public est une figure urbaine encore peu travaillée en milieu rural

→ **Comment rendre opérationnel cet idéal de l'espace public en milieu rural ?**

Een ideaal dat veel valkuilen kent

- *De openbare ruimte is een historisch gedateerd ideaal*
- *De openbare ruimte is een stedelijk denkbeeld dat op het platteland nog niet erg uitgewerkt is*

→ ***Hoe kan dit ideaal van de openbare ruimte op het platteland werkbaar gemaakt worden?***

2- De l'espace public aux espaces publics

Van openbare ruimte naar openbare ruimtes

Les trois dimensions de l'espace public

De drie dimensies van de openbare ruimte

- Un espace ouvert à la circulation de tous (Urbanisme)
- Een ruimte die door iedereen betreden kan worden (Urbanisme)*

} **Accessibilité**
Toegankelijkheid

- Un espace de rencontre et de coexistence des usages fondé sur la prise en compte de l'altérité (Sociologie)
- Een ontmoetingsruimte waar verschillende gebruiksvormen naast elkaar bestaan, rekening houdend met het 'anders-zijn' (Sociologie)*

} **Sociabilité**
Sociale contacten

- Un espace de débat entre des individus qui se reconnaissent comme différents (Philosophie)
- Een ruimte voor discussie tussen individuen die hun 'anders-zijn' erkennen (Filosofie)*

} **Débat citoyen**
Burgerdebat

2- De l'espace public aux espaces publics

Van openbare ruimte naar openbare ruimtes

→ Un gradient de situations qui dessine une contribution différenciée des espaces publics aux enjeux de la cohabitation

→ *Een gradiënt van situaties die een gedifferentieerde bijdrage van de openbare ruimtes laat zien aan de uitdagingen van het samen-leven*

2- De l'espace public aux espaces publics
Van openbare ruimte naar openbare ruimtes

Articuler aménagement de l'espace & vie sociale

-Aménager un espace ouvre des potentialités...

-... mais le rendre accessible ne suffit pas à en faire un espace de sociabilité => comment sera-t-il approprié par les usagers ?

→Un même espace peut donner lieu à des expériences de cohabitation différentes

Op elkaar afstemmen van ruimtelijke ordening & sociaal leven

- *Het inrichten van een ruimte opent mogelijkheden...*

- *... maar het toegankelijk maken ervan volstaat niet om er een ruimte voor sociaal contact van te maken => hoe zullen de gebruikers zich die ruimte toe-eigenen?*

→Een en dezelfde ruimte kan aanleiding geven tot verschillende ervaringen van samen-leven

2- De l'espace public aux espaces publics *Van openbare ruimte naar openbare ruimtes*

Une grille de lecture testée en Dordogne

- Un espace rural à faible densité très attractif
- Une recherche centrée sur **les relations entre agriculteurs et autres usagers**
- Des enquêtes menées entre 2004 et 2009

→ Illustration de diverses expériences d'espaces publics

Een interpretatieschema dat getest werd in de Dordogne

- *Een erg aantrekkelijk platteland met een lage dichtheid*
- *Een onderzoek gericht op de betrekkingen tussen landbouwers en andere gebruikers*
- *Enquêtes uitgevoerd tussen 2004 en 2009*

→

Voorbeeld van diverse ervaringen van openbare ruimtes

3- Le rural périgourdin, un espace ouvert

Het platteland in de Périgord, een open ruimte

Une forte accessibilité matérielle & sociale

Een goede materiële & sociale toegankelijkheid

Des limites spatiales floues
entre public & privé

*Onscherpe grenzen tussen
openbare & privé ruimte*

Des récits qui réduisent
l'Autre au rôle de figurant

*Verhalen waarin de Ander
slechts een figurantenrol
speelt*

3- Le rural périgourdin, un espace ouvert

Het platteland in de Périgord, een open ruimte

Exemple : des anonymes au cœur du voisinage

Voorbeeld: anoniem zijn midden in de wijk

→ Des espaces ouverts qui peuvent être fréquentés dans une relative ignorance de l'altérité

→ *Open ruimtes waarin men betrekkelijk onwetend kan zijn over het anders-zijn*

3- Des situations de sociabilité

Situaties die aanleiding geven tot sociaal contact

Quand la sphère privée permet une reconnaissance de l'altérité

Wanneer men in intieme kring het anders-zijn kan erkennen

Les « objets » médiateurs du quotidien

Voorwerpen' als bemiddelaars in het dagelijks leven

3- Des situations de débats entre citoyens ?

Situaties die aanleiding geven tot discussies tussen burgers?

Des visites de fermes pour ouvrir un espace de discussion novateur

Op bezoek bij de boerderij om tot een vernieuwende discussie te komen

Suite à la crise de la vache folle, des agriculteurs périgourdins ouvrent leurs exploitations pour répondre aux discours médiatiques en discutant de leurs pratiques avec des citoyens

Als gevolg van de gekkekoeien crisis stellen boeren uit de Périgord hun boerderijen open als reactie op de verhalen in de media en discussiëren ze met de burgers over hun manier van werken

Pour ouvrir la discussion

Om tot een discussie te komen

Une conception de l'espace public qui prend en considération la portée politique des relations sociales du quotidien

Pas de progression linéaire entre les 3 dimensions potentielles

- Accessibilité
- Sociabilité
- Débat citoyen (lien avec les démarches participatives)

Een opvatting van de openbare ruimte die rekening houdt met de politieke betekenis van de dagelijkse sociale betrekkingen

Geen lineaire progressie tussen de 3 potentiële dimensies

- *Toegankelijkheid*
- *Sociaal contact*
- *Burgerdebat (link met de participatie-initiatieven)*

Pour ouvrir la discussion

Om tot een discussie te komen

Les singularités rurales peuvent favoriser l'émergence d'espaces de sociabilité, voire de débats citoyens

- certains espaces privés sont investis comme des espaces publics
- l'idéal d'interconnaissance génère une attente de sociabilité
- des enjeux collectifs : protection de l'environnement, alimentation....

De eigenaardigheden van het platteland kunnen leiden tot het ontstaan van ruimtes waar sociale contacten en zelfs burgerdiscussies mogelijk zijn

- *sommige privéruimtes worden als openbare ruimtes gebruikt*
- *het ideaal van 'iedereen kent elkaar' leidt tot de verwachting van sociaal contact*
- *collectieve uitdagingen: milieubescherming, voeding...*

Pour ouvrir la discussion
Om tot een discussie te komen

**Des illustrations dans vos communes,
votre territoire transfrontalier ?**

***Voorbeelden in uw gemeenten,
in uw grensoverschrijdend gebied?***